

DE BEER

Achter dit opschrift staat geen uitroepteken. Alarmerend is het dus niet. Desondanks zoudt U kunnen menen dat U het verhaal van een jacht-avontuur te wachten staat, een spannend verhaal dat speelt in de Kaukasus of andere ongerepte contreien. Deze illusie wil ik U aanstonds ontnemen. Wij blijven dicht bij huis en er vloeit geen bloed. Dit zij nadrukkelijk vastgesteld.

Ik neem U mee naar de 16de eeuw, en wel naar de Zuid-West-punt van Delfland, destijds reeds Hoek of „Houck” geheten, een vrijwel onbewoond gebied. Trouwens zelfs Rotterdam was in het midden van de 16de eeuw nog slechts een klein Hollands stadje met ca. 7000 zielen, met nog veel houten woningen met rieten daken en een nog slechts gering zeeverkeer, al mocht de stad zich dan ook verheugen in een vrije, open gemeenschap met de zee. Dank zij deze gelukkige omstandigheid nam het stadje snel in bloei toe; in 1650 was de bevolking reeds tot 50 000 zielen aangegroeid. De gemeenschap met de zee liep langs de kortste weg en dat was destijds de wijde Maasmond. Het verging deze riviermond echter zoals het vele zeegaten is vergaan: zij vernauwde en verzandde meer en meer en geraakte zelfs verstopt door gedeeltelijk tot eilanden bedijkte zandplaten. Zo maken kaarten van het einde van de 16de eeuw melding van een zandbank: „die Blencken”, een blanke, wellicht niet begroeide zandvlakte, die in 1592 beschreven wordt als „een steert Sandts, die van Holland aff komt schieten”. En hier heeft U dan mijn „Beer”, onder welke benaming deze, tot de vaste wal aangegroeide zandbank voor het eerst voorkomt op een kaart van Delfland, die gedateerd is 1608—1610. De naam „Beer” is in verband gebracht met het middel-Nederlandse woord „bere”, dat modder of slijk betekent. De naam Blencken zou dan in vergetelheid zijn geraakt en die van Beer zijn opgekomen, naarmate de plaat van een blinkende zandvlakte gaandeweg in een begroeide slijkplaat veranderde.

Maar U heeft allen wel begrepen dat dit groei-proces voor Rotterdam zo iets was als de dood door de strop.

Een paar cijfers om U te doen zien hoezeer Rotterdam met de dood door verstikking werd bedreigd. Ik zei reeds dat de stad in 1650 ca. 50 000 inwoners telde. Welnu, een „Almanac de Gotha pour l'année 1797”, die in mijn bezit is, vermeldt precies hetzelfde cijfer: 50 000. Nu doet men goed dit soort gegevens uit die dagen met een korreltje zout te nemen en wij willen aannemen dat de vele „houten woningen met rieten daken” tegen het einde van de 18de eeuw reeds voor eenvoudige stenen huizen hadden plaats gemaakt, maar het is dan toch maar zo dat in een tijdsverloop van 1½ eeuw geen groei van enige betekenis viel te bespeuren en deze invloed bleef natuurlijk niet tot Rotterdam beperkt. Wat zou er van den Haag zijn geworden als Rotterdam een dode stad ware gebleven? Den Haag had destijds slechts 37 000 zielen; ook al weer een cijfer dat ik aan mijn almanak van 1797 ontleen. Neen! dan Amsterdam! dat met het cijfer van 250 000 in mijn almanakje prijkt; slechts 3 steden op het vasteland van Europa gingen er boven uit: Parijs, Wenen en Napels.

Nu ligt U natuurlijk de vraag op de lippen wat dit alles te maken heeft met „Wij van Financiën”. Ik laat deze vraag nog even rusten. Ik wilde met mijn vergelijking alleen maar dit zeggen: Het is duidelijk, niet waar, dat Amsterdam nooit tot zijn hoge staat van aanzien en luister zou zijn opgeklimmen als de stad niet tot de wereldzeeën in een onbelemmerde verbinding had gestaan. Twee eeuwen heeft de worsteling van Rotterdam om met de zee een rechtstreekse verbinding te onderhouden, geduurd. Totdat dan eindelijk, nadat vele plannen waren gemaakt, gewogen en te licht bevonden, in 1866 de knoop radicaal werd doorgehakt. Het plan van P. Caland, de ontwerper van de Nieuwe Waterweg, wordt aanvaard en op 31 October van dat jaar steekt de Prins van Oranje de eerste spade in de grond voor de doorgraving van de Hoek van Holland, en Rotterdam herkrijgt zijn directe gemeenschap met de levenwekkende wereldzee.

En dit is dan meteen de geboorte van „De Beer”, in die zin dat de zandplaat een eiland

wordt, een eiland, door de Nieuwe Waterweg gescheiden van de vaste wal, al is het dan later, door de afdamming van het Scheur, dit is de oude Maasmond, met het eiland Rozenburg verbonden. Rotterdam wordt een wereldhaven en ook aan de mond van de Waterweg klinkt luide het lied van de arbeid.

Maar het luid gedaver van het zich ontwikkelende zakenleven laat geheel en al onberoerd de oude zandbank aan de overzijde: „die Blencken” of „de Beer”. Verloren en vergeten, prijsgegeven aan wind en water, leeft dit gebied zijn eigen leven. De zee doorbreekt de duinen en dringt kilometers diep het land in, land waarom niemand zich bekommert. Over de brede stranden jaagt de stormwind. Het wisselende spel van krachten vormt duin na duin. Oude formaties worden gesloopt en nieuwe opgebouwd, jaar uit, jaar in. Langs de Brielse Maas vormen zich brede slikbanken, doorsneden door grillige krekken, die bij vloed het zeewater diep landinwaarts voeren. Dit kleihoudende slik biedt een goede voedingsbodem voor grote, zich steeds uitbreidende rietvelden, en op een zandplaat in de mond van de nu met rust gelaten rivier, liggen de robben (zeehonden) in de zon te bakken. Naar binnen strekken zich grote, met schelpen bedekte zandvlakten uit. Langzaam maar zeker vormt zich hier een plantendek, hoe onvruchtbaar de grond ook mag zijn en hoe zeer ook wind en water een eenmaal prijsgegeven terrein voortdurend met herovering bedreigen. Bepaald weelderig is de plantengroei op de plaatsen waar de bagger bij het graven van de Waterweg werd geborgen.

Onbekend natuurschoon onder de rook van Rotterdam

Hier vormen zich heerlijke bosschages van vlier, liguster en meidoorn en hier ook is het domein van de duindoorn, en het lied van de nachtegaal mengt zich met dat van vele andere kleinere zangvogels. En gaandeweg vormen zich op de plaatsen waar het zeewater niet meer doordringt duinvalleien die plaats bieden voor orchideeën en voor de zeldzame parnassia.

Vanzelfsprekend ontwikkelt zich op deze, niet of nauwelijks door mensen betreden terreinen gaandeweg een vogelleven van zó grote rijkdom en verscheidenheid dat „De Beer” bekendheid verworft tot ver over onze landsgrenzen. Het wordt de grootste broedplaats van de sterns in geheel West-Europa; alleen reeds het visdiefje — de middelste stern — is er vertegenwoordigd door ± 15 000 paren. Als U belang stelt in dit onderwerp moet U maar eens pogen de hand te leggen op het in 1929, met een voorwoord van Dr. Jac. P. Thijsse, bij A. G. Schoonderbeek te Laren verschenen boek „Het Vogeleiland”. Dit prachtige, met vele zeer mooie foto's van het landschap en het dierenleven van „De Beer” verluchte boek, geschreven door Nico Tinbergen en zijn enthousiaste jonge vrienden, waarborgt U genotvolle uren. Ik sprak hier over het westelijke, aan de zee grenzende gedeelte van het gebied en over de slikken in het Zuiden, langs de Brielse Maas. Het oostelijke gedeelte werd in cultuur gebracht. Het gehele gebied maakt deel uit van het domeinbezit van de Staat. Met de bedoeling het beheer van het eerstbedoelde deel, dat feitelijk het karakter van een natuurreservaat had gekregen, geheel in te stellen op de daaruit voortvloeiende eisen, heeft de Staat in 1935 dit beheer overgedragen aan een tot dit doel in het leven geroepen Stichting „Natuurmonument de Beer”. Van meetaf heb ik, daartoe aangezocht door de toenmalige Minister van Economische Zaken, Mr. Verschuur, van het Bestuur van deze Stichting deel uitgemaakt. Mijn aandeel in deze beheers-taak behoort alzo tot mijn ambtelijke werkzaamheden, en hier heeft U dan het verband met „Wij van Financiën”.

Ik zou willen dat ik dit artikel hier kon beëindigen met een uitnodiging aan U allen om U in loco er van te overtuigen dat Gij U zelf en de Uwen jarenlang tekort hebt gedaan door aan dit unieke natuurreservaat niet zo nu en dan een bezoek te brengen en dit niet slechts in de broedtijd van de vogels maar ook in het najaar en in de winter, want ik verzeker U dat dit landschap in alle jaargetijden er één was van overweldigende schoonheid.

Maar ik mag hier helaas niet de eindstreep zetten. U dient te weten dat de hand van de bezetter ook op dit gebied zó uitzonderlijk zwaar heeft gerust dat mijn vrienden en ik ons na de bevrijding hebben afgevraagd of hier herstel mogelijk was. Maar wij zijn met mannenmoed aan het werk getogen en al werkende rijpte de gedachte dat het oude, prachtige landschap weliswaar voor altijd verloren is gegaan, maar dat wij met ons herstelwerk toch tot een bevredigend resultaat zullen kunnen komen en dat „De Beer”, zij het dan niet in de oude luister, dan toch op de duur in grote schoonheid zal kunnen herrijzen. De militaire werken mogen voor een goed deel worden opgeruimd en aan de Stichting zijn nieuwe terreinen, die voor het vogelleven van groot belang zijn, in beheer overgedragen. Ook neemt de verzanding van de Maasmond nog steeds toe, wat voor ons terreinwinst betekent en dit zal temeer betekenis kunnen krijgen als de bestaande plannen tot afdamming van de Maas op een, ook voor het natuurmonument bevredigende wijze, voortgang vinden. Snelle voor-dringen maakt het herstelwerk weliswaar niet, maar dat zou in zekere zin ook niet geoorloofd zijn. Een hoge graad van urgentie mag aan dit soort werk onder de huidige moeilijke omstandigheden stellig niet worden toegekend. Zoo ligt het werk nu reeds geruimen tijd stil. Het werk in de tuinbouw en in de landbouw heeft vanzelfsprekend voorrang. Dit correspondeert trouwens wonderwel met de doeleinden van de stichting: gedurende de broedtijd moet er rust zijn. Maar als straks de oogst binnen is en de jonge vogels op de wicken gaan, zal, naar verwacht wordt, het opruimingswerk kunnen worden voortgezet. Want men bedenke wel, dat het geheel en al onmogelijk is zulke terreinen te laten in de staat van verwoesting en ontreddering waarin de Duitsers ze hebben achtergelaten. Zoo moesten op De Beer allereerst de mijnen worden opgeruimd. Dat hebben de Duitsers zelf moeten doen. De knapen die dit werk hebben overleefd, zijn nu weer naar hun „Heimat” teruggekeerd. Wel is er nog steeds een Nederlandse militaire bezetting en ook is er nog een kamp dat na de bevrijding N.S.B.ers heeft geherbergd en tegenwoordig, naar ik meen, huisvesting verleent aan z.g. „displaced persons”. 80 km prikkeldraad is opgeruimd: waaronder de z.g. „struikeldraden” aan het strand, die de Duitsers bij vergissing, en gelukkig maar, niet in Normandië maar op „De Beer” hebben gelegd. En al valt er nog zeer veel te doen, vele bunkers en stellingen zijn reeds onder het zand gewerkt en heel wat bruikbaar materiaal is afgevoerd en het vogelleven herstelt zich nu de rust gaandeweg wederkeert en de winden blijven waaien. De zee laat zich niet kluisteren en . . . de bezoekers melden zich weer en wij weren hen niet. U is dus welkom, ook nu! als U zich maar houdt aan de voorschriften die het Bestuur tot regeling van het bezoek heeft gesteld. De Stichting heeft ter plaatse een opzichter. Zijn adres is: W. Korfmaker, Scheurpolder, Hoek van Holland. Hij zal U gaarne in het natuurmonument rondleiden. Doch eerst moet U een toegangsbewijs aanvragen bij het bestuurslid Ir. W. G. van der Kloot, Maliestraat 9, Utrecht, tel 21207. Zoudt U een excursie willen organiseren dan kunt U dit met de heer Van der Kloot nader overleggen; dit overleg is nodig omdat gedurende het broeden van vogels en ook met het oog op de staat waarin de terreinen verkeren, slechts in beperkte mate bezoek kan worden toegelaten. U kunt De Hoek bereiken per trein en vanuit Den Haag ook met een autobus en bij de „berghaven” aan de Hoek vindt U de veerman Prins die U gaarne, tegen een kleine vergoeding, met zijn motorboot veilig en wel naar de overkant brengt. Ook kunt U bij Maassluis naar Rozenburg overvaren — er is daar een pontveer — en dan een door de Duitsers aangelegde betonweg volgen naar het eiland De Beer.

J. BAKKER
Raad-Adviseur